

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ

UZUN TEZ

“Füruzan Öykülerinde Toplumsal Sorunlar”

Öğrenci Adı: ALARA DENİZ

Öğrenci Soyadı: ÖZKAN

Diploma Numarası: D-001129-0135

Sözcük Sayısı: 3539

Rehber Öğretmen: MÜGE ATACAN

Konu: Füruzan’ın “*Parasız Yatılı*” adlı yapıtındaki “*Parasız Yatılı*”, “*Özgürlük Atları*”, “*Nehir*”, “*Taşralı*”, “*Sabah Eskimişliğin*”, “*Piyano Çalabilmek*” adlı öykülerinde yer verilen toplumsal sorunların okuyucuya nasıl yansıtıldığıının incelenmesi.

ÖZ

Türkçe A1 dersi kapsamında uzun tez çalışması olarak hazırladığım bu çalışma için Füzûzan'ın "*Parasız Yatılı*" adlı yapıtından "Taşralı", "Nehir", "Sabah Eskimişliğin", "Parasız Yatılı", "Özgürlük Atları" ve "Piyano Çalabilmek" adlı öyküleri seçtim. Bu öyküde işlenen sosyal gerçeklikler ilgimi çeken bir konu olduğu için tezimi Füzûzan'ın öyküleri üzerinden kanıtlamak istedim. Bu gerçeklikleri "yoksulluk, eğitimsizlik, kuşak çatışması" kavramları aracılığıyla inceledim. Sonuç olarak öykülerde toplumun farklı kesimlerinden olan figürler, beraberinde getirdikleri toplumsal sorunlar ve işlevlerinin öykülere yansımalarını incelerken yazarın dünya görüşü ve sanat anlayışını da göz önünde bulundurdum. Böylece öykülerde işlenen toplumsal sorunları kanıtlamış oldum.

Kelime Sayısı: 91

I.	GİRİŞ.....	3
II.	FURUZAN'IN ÖYKÜLERİNDEKİ TOPLUMSAL SORUNLARIN OKUYUCUYA YANSITILIŞI	
	(i) YOKSULLUK.....	6
	(ii) EĞİTİM.....	11
	(iii) KÜLTÜR ÇATIŞMASI.....	13
III.	SONUÇ.....	17
IV.	KAYNAKÇA.....	19

I. Giriş

Toplum, bilinçli, aynı amaç doğrultusunda yaşayan bireylerin oluşturduğu topluluktur. Birlikte yaşayan bu bireylerin yaşadıkları sorunlar ve çatışmalar toplumsal sorunlar olarak kabul edilmektedir. Birçok yapıtta da toplumsal sorunlar ele alınarak toplumcu gerçekçi bir bakış açısı doğrultusunda Anadolu gerçekliği ortaya konmuştur. Füzüzan'ın "Parasız Yatılı", "Özgürlük Atları", "Nehir", "Taşralı", "Sabah Eskimişliğin", "Piyano Çalabilmek" öykülerinde de bu gerçekçiliğe yer verilmiştir. "Parasız Yatılı" ve "Özgürlük Atları" öykülerinde yoksulluk içinde eğitim uğruna verilen bir mücadele, "Nehir" de yoksul olan ablanın kardeşini kullanarak statü atlama isteği, "Taşralı" adlı öyküsünde hayalleri olan yoksul bir kız, "Sabah Eskimişliğin" ve "Piyano Çalabilmek" öykülerinde ise evlendikten sonra sosyal statüsü değişen anne figürü ve anne kız arasında yaşanan kuşak çatışmaları gibi toplumsal sorunlar ele alınmaktadır.

Füzüzan, ana karakterleri orta ve alt tabakadan olan insanların yaşadıkları sorunları öykülerinde anlatım biçimleri ve anlatım tekniklerinden yararlanarak aktarmıştır. Öykülerinde kullandığı geriye dönüş tekniği ve diyaloglar odak figürlerin geçmişlerinin ve karakter özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde yansıtılmasını sağlamaktadır. Yoksulluğu leitmotive tekniğinden faydalanarak sık sık kullanması eserlerindeki ana sorunsalı daha başarılı bir biçimde aktarmasını sağlamıştır.

Temel sorunsalı kadın olan ve bu kapsamda karşımıza çıkan diğer sorunsallar öykülerde gözlemci, gerçekçi ve nesnel bir biçimde aktarılmıştır. Karakterleri iyi ya da kötü bir insan olmaya yönelten nedenler incelenmiştir. Genelde orta ve alt tabakadan bireylerin konu edildiği, onların dilinden anlatılan öykülerde yalın, sade bir

anlatım kullanılmış abartıdan uzak betimlemeler ve gözlemlerde bulunulmuştur. Böylelikle Anadolu insanının olaylara bakış açısının basitliği okura yansıtılmıştır.

Odak figürü Anadolu insanı olan Füzuran öykülerinin bir diğer belirgin özelliği ise yoksulluk izleğinin neredeyse tüm öykülerde anne ve kız figürler aracılığıyla ele alınmasıdır. Aile kavramını öykülerinin merkezine alarak, toplumda var olan sorunların, toplumun en küçük birimi yardımıyla okuyucuya sunan Füzuran, aile kurumu içerisinde yaşanan problemleri gözleme dayalı bir bakış açısıyla işlenmektedir. Geriye dönüşlerle toplumda, ailede, bireyde yaşanan değişimlerin etkisini göstermekte, bu sayede kaybedilen değerlere, toplum içindeki adaletsizliklere vurgu yapmaktadır. “Sabah Eskimişliğin”, “Piyano Çalabilmek”, “Nehir” gibi öyküler bozulan aile yapısı nedeniyle ortaya çıkan toplumsal sorunların anlatıldığı öykülerden bazılarıdır.

Parasız Yatılı adlı öykü kitabının içerisindeki neredeyse tüm öykülerde dağılan bir aile; babası ölmüş, yoksulluk içinde, hayatla mücadele eden bir kızın hayatı anlatılır. Parasız Yatılı adlı öyküde eğitim uğruna verilen bu mücadele “Sabah Eskimişliğin” ve “Piyano Çalabilmek” öykülerinde kız çocuklarının annelerine karşı verdikleri mücadele, anne ve kız arasındaki kuşak çatışması, anne figürlerinin kızlarını kendilerine benzetme çabası şeklinde aktarılır.

Cinsiyet açısından bakıldığında ise Füzuran genellikle öykülerinde kadın figürlere yer vermiştir. Çünkü kadınların sınıfsal açıdan ezilen bireyler olması öykülerdeki en büyük toplumsal sorunlardan biridir. Kadınların yaşadığı eğitimsizlik hali, yoksulluk ve anne kız arasındaki sevgisizlik durumu öykülerin temel izleklerindedir.

Öykülerde işlenen toplumsal sorunlar ve bu sorunların yaşandığı toplumlar belirli bir uzam içinde değillerdir. Uzamlar ne kadar belirtilmemiş olsa da her türlü toplum ve kültürden izler taşıyan figürler, diyaloglar aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Doğulu, Balkan göçmeni, büyük şehirli gibi farklı kültürden birçok aile öykülere konu olmuştur.

Hayatın zorlukları, aile içindeki sorunlar arasında var olmaya çalışan, mücadele içindeki ana figürler Anadolu gerçekleri doğrultusunda ortaya konulmuştur. Diğer öykü yazarlarından ayrılarak Füzûzan, onların aksine dile getirilemeyen sorunları; çocuk gelin, eğitimsizlik ve kadın-erkek eşitsizliğini okuyucuya aktarmış ve böylece hayatta var olan gerçekleri göstermiştir. Toplumun iç ve dış dünyasında yaşadığı problemler olarak görülen toplumsal sorunlar, öykülerde işlenerek yazarın geçmişine dair göndermeler yapmasını sağlamaktadır.

II. FÜRÜZAN’IN ÖYKÜLERİNDEKİ TOPLUMSAL SORUNLARIN OKUYUCUYA YANSITILIŞI

i) YOKSULLUK

Aile kurumu içerisinde bulunan gelenek görenek, sosyal yapı kuşaklar boyunca birbirine aktarılırken ailenin içinde bulunduğu ekonomik düzey beraberinde iletilmektedir. Birey yetişirken anne ve babanın sahip olduğu ekonomik koşullar yeterli düzeyde olmadığı takdirde çocuklarının istek ve temel ihtiyaçlarını karşılayamazlar. Sağlık, eğitim, giyim kuşam gibi ihtiyaçları bile karşılayamayacak durumda olan ebeveynler çocukları için yaşam standartları düşük bir hayat sunarlar. “Parasız Yatılı”, “Nehir”, “Piyano Çalabilmek” ve “Taşralı” adlı öykülerde yoksulluk olgusunun toplum ve aile üzerindeki etkileri aktarılmaktadır.

“Parasız Yatılı” adlı öyküde bireylerin maddi koşullarına vurgu yapan pek çok nesneye rastlanır. Bir anne ve küçük kızının yaşadığı maddi zorlukların anlatıldığı bu öyküde, baba figürünün ölümüyle anne çalışmaya başlar. Anne ve kızın içinde bulunduğu toplumsal statüye dair göndermeler genellikle küçük kız üzerinden yapılır. Okul önlüğünün renginin ağarmış olması, uygun kıyafeti olmadığı için ulusal bayramlarda şiir okuyamaması ve beden eğitimi derslerine katılamaması çocuğun daha çok küçük yaştaiken toplumsal statüsünün farkına varmasına neden olur.

“Şort, lastik pabuç, soket çorap beyaz olacak. Beyaz fanila bluz gerek. İki tane olursa daha iyi. Terleyince değiştirmek için. Yürüyüşte 23 Nisan, 29 Ekim herkes çiçek gibi olmalı, düzenli, bakımlı. Ben, yapamadık anlamam. İstedikten sonra, istemek yeter.” (Füruzan, 103-104).

Küçük kızın sahip olduğu maddi imkanlar yeni bir önlük almasına dahi el vermezken okuldan beden eğitimi dersi ve resmi bayramlar için istenen kıyafetleri almak onun için imkansızdır.

Yoksulluk kavramının farkına okulda varan kız, bunu kendinden statü olarak daha üstte olan çocukları görerek öğrenmiştir. Oysa evinde, annesinin yanında bu kavramdan haberdar bile değildir çünkü herkesin hayatını kendisinininki gibi sanmaktadır. Artık çocuk için kıyafeti nedeniyle okulda beden eğitimi dersi ve bayramlara katılamamak, Kızılay Kolu'ndan yemek yemek yoksulluğun simgesi haline gelmiştir ve bu yaşadıklarını da kolay kolay unutamayacaktır.

Öyküde, baba figürü evi geçindiren kişi olarak betimlenir dolayısıyla babanın ölümünden sonra eve ekmek getirme görevini anne üstlenecektir. Diğer bir simge ise masa örtüsüdür. Eşinin ölümünün ardından evi geçindirebilmek için bir iş bulan anne işe gideceği ilk gün yemek masasına mavi çiçekli muşambaları serer.

“İlk evden ayrılacağı gece tahin helvası aldılar bakkaldan. Peynirle tükenmez yaptılar, masalarına mavi çiçekli muşambalarını serdiler. Bu muşamba eve babasının yaşadığı günlerdeki düzenden kalmış, ferahlığın, korkusuzluğun anıydı.” (Füruzan, 102-103)

Anne muşambalarını sererek babanın simgelediği maddi güveni yansıtmak ister böylece maddi sorunlarını çözebilecektir.

“Piyano Çalabilmek” adlı öyküde ilk kocası ile evliken varlıklı olan bir kadının göçmen Demir Ali'yle evlenmesinin ardından maddi zorluklar yaşaması konu edilmiştir. Kadının kızı, onun önceden yaşadığı varlıklı yaşamı tanımaz çünkü yoksul bir hayatın içinde doğup büyümüştür. Bu yüzden annesinin geçmişiyle ilgili

anlattıkları, piyano ile ilgili anıları kızı için yabancı kavramlardır. “*Anlatırdı hep annem, gene anlatıyordu. Onu çok yabancılıyordum. Çevremizin dışındaydı anlattıkları. Hele o piyano çalma lafı yok mu, en korktuğumdu. Çünkü piyanoyu biliyordum.*” (Füruzan, 35)

Zenginlik ve yoksulluk olgularının arasındaki uçurumu simgeleyen nesne piyanodur. Annesinin anlattıkları küçük kız için fazlasıyla yabancıdır. Bu nedenle de annesini anlayamamaktadır. Fakat piyanoyu tanımaktadır çünkü onu filmlerde görmüştür.

“*Mahallemizdeki Yavuz Sineması’nda baştan sona piyano denen aygıtı çalan bir adamın filmini görmüştüm. Büyük bir çalgıydı. Annemin anlattığının kimisine inanırdım ama –zaten diğerleri bilmiyorum neydi– piyano denen şeyi çalmak iş değildi. O da sinemada görmüş olmalıydı. Gerçi Yavuz Sineması’na gitmiş olamazdı. Çünkü sinemaya verilecek paramız yoktu.*” (Füruzan, 35-36)

Kız, annesinin, filmlerde gördüğü o devasa aleti bırakın çalmayı, görmediğini düşünmektedir. Annesinin böyle bir çalgıyı görmesi olanaksızdır çünkü zaten sinema için harcayabilecek paraları yoktur.

Piyanoyu sadece zenginlerin çalabildiği bir alet olarak gören küçük kız için ceylan derisi ayakkabılar da oldukça yabancıdır. “*Ne yapalım. Bak iki senedir giyiyorsun. Bayramlarda takunyayla gezmekten iyi. Benim vaktiyle ceylan derisi ayakkabılarım vardı.*” (Füruzan, 36) Öyküde takunya yoksulluğu simgelerken, ceylan derisi ayakkabılar zenginliği simgelemektedir ve bu simgeler anne ve kızın arasındaki toplumsal statü farkını vurgular niteliktedir.

“Nehir” adlı öyküde ise ebeveynlerini kaybetmiş iki kız kardeşin yaşadığı maddi zorluklar anlatılmaktadır. Yaptıkları yanlış evlilikler sonucunda hayatları boyunca

mutsuz olmaya mahkum olmuş kadınlara vurgu yapan bu öyküde abla figürü, varlıklı bir ailenin evinde aşçı olarak işe başlamıştır. Kız kardeşi yanında olmayan abla, onu alır ve ev sahibi Yusuf Ağa'nın eşi, evin hanımı olması yönünde kız kardeşini yönlendirirken küçücük bir kız olan kardeşi 13 yaşındadır. Kardeşinin kendinden yaşça büyük bir adamın gözüne girmesine çabalarken ablanın kafasında sadece içinde bulunduğu yoksul koşullardan kurtulma isteği vardır. Yusuf Ağa'nın yanına ayaklarını yıkaması için göndermesi; ablanın, kardeşinin Yusuf Ağa'nın gözüne girmesini istediğinin bir kanıtıdır. Abla, kardeşi aracılığıyla sınıf atlayarak “evden biri” olmanın hayalini kurmaktadır. Zenginleşme hayaline karşılık kardeşinin mutsuz ve yanlış bir evlilik yapmasına göz yumabilecek olan abla, kardeşinin gözünde annesinin boşluğunu dolduran bir otorite figürüdür. Bu nedenle ablasının sözleri kardeşi için büyük önem taşır.

“Bir akşam ‘Git yukarı,’ dedi. ‘Ağanın ayak suyunu ısıt.’ Sessizce denenleri yaptı. (...) Odaya girdiğinde, Yusuf Ağa'nın bir yerde oturduğunu biliyordu. Duyduğu sıkıntı o yana bakmasına engeldi. (...) Elleri bu kocaman ayakların yanında minicikti. ‘Serpilmişsin ben görmeyeli,’ dedi Ağa.” (Füruzan 48-49)

Kardeşini Yusuf Ağa'nın dikkatini çekmesi için ona Yusuf Ağa'nın beğenileri doğrultusunda yönlendirir. “Tülleri de iyice çek, camları aç, suyun sesi duyulsun... İstanbullu hanımda böyle yapardı. Yusuf Ağa da aynen böyle ister.” (Füruzan, 49)

Ablanın toplumsal statüsünün değişmesini sağlayabilecek tek olanak kız kardeşi ve Yusuf Ağa'nın birlikteliğidir. Ne var ki bu birlikteliği kabul ederek küçücük kardeşini ağanın “hizmetine” göndermesi kardeşinin sadece 13 yaşında olduğu gerçeğine ve ağayla arasındaki yaş farkına göz yummasını gerektirmektedir.

“Taşralı” adlı öyküde üniversiteyi kazanmış ve kazandığı üniversitede okumak için yaşadığı küçük taşra kentinden teyzesinin yanına taşınan bir genç kız konu edilir. Babasını henüz on altı yaşındayken kaybeden kız, babası hakkında ufak tefek şeyler hatırlamaktadır. Bunlardan biri de babasının alkolik olarak nitelendirilebilecek düzeyde alkol kullanıyor oluşudur.

“Uyku büyüklerin odasından anason kokulu taşar sofaya... Baba baba... Anacığımın para sıkıntılarını bile bile... içkili, havuzlu istasyon lokantasında her gece, biraz beyazpeynir, rakı, yazın kütür kütür karpuz. (...) Her gece içilir mi? Hiç olmazsa kendine acı.” (Füruzan, 29).

Anne figürü her ne kadar babanın içki içmesini olumlu karşılamasa da, onu sever. *“Evlenmek için evlenilmez, diyor. Sizin babanız gibi adamdan sonra... (...) Her şeyin para olduğunu kim söylemiş benim kızlarım, çok kahır çektim, ama eteğini çemirleyip komşu karşılayan bir kadını ben.”* (Füruzan, 30)

Teyze sosyal statülere önem veren bir karaktere sahiptir. Yaptığı evlilik de bunu destekler niteliktedir. Paşayla evlenmesinin nedeni gelir durumudur aslında, çünkü teyzeye göre evlenirken ilk bakılacak şey yakışıklılık ya da sevgi değil paradır. Evdeki hizmetçiye karşı mesafeli durarak, herkesin kendi sınıfına göre davranmasının gerektiğini düşünmekte olan teyze figürü bu nedenle Yurdagül’e karşı otoriter bir tavır sergilerken sınıf farkını hiç önemsemeyen anne ona bir hediye göndermiştir. *“Sakin sen verme kızım. Teyzen öyle yanında çalıştırdıklarıyla yüz göz olunmasını sevmez, kendi versin.”* (Füruzan, 32)

Teyze figürünün düşüncesine göre annenin kocasıyla evlenme sebebi yakışıklı, düzgün görünümlü olmasıdır fakat çocukların geleceğini de düşünüp maddi durumu

iyi, gelir düzeyi yüksek bir kişiyle birlikte olmalıdır. “*Annen hata etti kızım. Size de çektiriyor. Sen şimdi üniversiteyi nasıl güçlüklerle...*” (Füruzan, 30). Aşırı derecede alkol kullanan biriyle yapılmış bu evliliği yanlış bularak koca figürü hakkındaki görüşlerini sadece onun parasal düzeyine bakarak belirler. Düzgün bir işte çalışmayan, alkol kullanan ve bunların ardından çocuğu altı yaşındayken ölen bir baba figürü ailenin yoksul bir hayat sürmesinin nedeni olarak gösterilir teyze tarafından. Gelirleri olmayan bu aile için kızın üniversiteye gitmesi beraberinde daha büyük maddi sıkıntıları getirecektir. Babanın yaşamı boyunca maddi durumları kötü olan bu aile, babanın yitirişyle birlikte gelen daha ciddi maddi sıkıntılar yaşamalarına ve toplumdaki konumunu belirleyerek onları yoksul, alt statüden bir aile konumuna sokmuştur.

ii) EĞİTİM

Eğitim, çocukluktan itibaren bireyin toplum içerisinde yerini alabilmesi için gereken bir olgunlaşma sürecidir. Belirli bir alanda, bir bilim dalında kendini geliştirmeye verilen eğitim adı toplumdaki her bireye farklı bir çağrışım yapar. Yoksul insanlar için bir kurtuluş yolu olan eğitim kişiyi içinde bulunduğu yoksul hayattan kurtarıp ona yeni ve standartları yüksek bir hayat yaşama imkanı sağlar. Öykülerde yoksul, hayat standartları düşük insanların hayallerine, düşlerindeki hayata ulaşabilmelerinin tek yolu eğitimidir. Maddi açıdan yetersiz kalarak okul ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük yaşayan yoksul öğrenciler, bu gibi durumlarda kendilerini diğer öğrenciler tarafından dışlanmış, ötekileştirilmiş olarak görürler. Füruzan’ın öykülerde genellikle kız çocuğu figürü üzerinden anlatılan bu durum sonucunda, çocuklar küçük yaşta tanık oldukları sınıf ayrımını hayatları boyunca akıllarından çıkaramazlar. “Parasız Yatılı” ve “Özgürlük Atları” adlı öykülerde de bu konuya değinilmiştir.

“Parasız Yatılı” adlı öyküde babasının ölümü ardından maddi sıkıntılar yaşamaya başlayan bir kız çocuğu ve eğitim almak için girdiği parasız yatılı sınavı konu edilir. Kızının parasız yatılı sınavını kazanarak eğitim göreceği olması, anne figürü için bir umut kaynağıdır.

“Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. (...) Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmadan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üsütüyor insanın.” (Füruzan, 105-106)

Odak figürler; anne ve kız, yoksul olmalarına ve maddi sıkıntılar çekmelerine karşın, kız ilkokulu pekiyiyle bitirmiştir. *“Sen pekiyiyle bitirdin okulu. İlkokulu yoksul bir çocuğun pekiyiyle bitirmesi kolay iş değil.”* (Füruzan, 105)

Maddi durumu kötü olan öğrencilerin eğitim alabilmek için girdiği parasız yatılı sınavlarının öneminin vurgulandığı öykülerde, aynı zamanda bu sınava girmek için çaba harcayan başarılı fakat yoksul öğrencilerin yaşadığı zorluklara da dikkat çekilmektedir. Öğrencilerin bu sınava girmek için alması gereken belgeler öğrencilerin maddi durumuyla birbirini tutmamaktadır. Kızının sınava girebilmesi adına muhtarlıktan fakirlik ilmuhaberi almayı deneyen annesine bunun için bir kefile ve rehin edebileceği bir mala sahip olması gerektiği söylenir. Fakat zaten yoksul oldukları, kızını okutacak paraya sahip olmadığı için bu sınava başvuran annenin rehin olarak gösterebileceği herhangi bir malı veya geliri bulunmamaktadır. Bununla birlikte “eğitim” sorunsalının ortaya çıkışının nedenlerinden biri olan eğitim sisteminin etkisi bir kez daha vurgulanmış olmaktadır.

Kızının parasız yatılı sınavını kazanacağına inanan anne, kızıyla sınava doğru

giderken hayallere dalar. Kızının okulunu bitirerek öğretmen olacağı, evi geçindirebileceği ve kendisinin çalışmak zorunda olmayacağı zamanları hayal eder. Böylece eğitimin, yoksul insanlar için buldukları statüden yükselebilmeleri ve yaşamlarını devam ettirebilerek maddi sıkıntılarına son verecek bir umut kaynağı olduğu vurgulanır.

“Özgürlük Atları” adlı öyküde annesi ve üvey babasıyla birlikte yaşayan bir kız çocuğu konu edilmektedir. Çocuğu okutmak istemeyen üvey babaya karşın, küçük kızın yaşadığı hayattan kurtulabilmesi için tek seçeneği parasız yatılı sınavında başarılı olmaktır. Fakat parasız yatılı sınavını başarıyla geçse dahi, üvey baba figürü küçük kızın okuması yanlısı değildir. *“Kazanmana bu kadar sevinme, dedi babalığım. Kalırsan paraları ben ödeyeceğim.”* (Füruzan, 16) Hikayede üvey baba sadece paraya karşı olan yaklaşımı ile dikkat çekerek üvey kızının sınıfta kalma ihtimaline dayanarak, sınavda başarılı olmasına karşın okumasına karşı çıkar. Üvey babanın küçük kızın eğitimine karşı takındığı tavır, küçük kızın başarılı olmasına rağmen yaşadığı maddi sorunlar nedeniyle onu okutmak istememesi öyküdeki “eğitim” sorununu gözler önüne sermektedir.

Üvey babanın okul hakkındaki görüşleri, kız çocuğunun evde kendisini aşağılanmış, sevgisiz ve ilgisiz olarak görmesine neden olur. Kız, üvey babanın ona karşı tavrından dolayı kendisine haksızlık yapıldığını düşünür. *“O yıl çok yağışlı oldu, güneş solmuş, uzaklaşmıştı. Ben okula gitmiyordum. Geceleri geliyordu, ölümü istiyordum Tanrı'dan.”* (Füruzan, 17) Kızın haksızlık olarak gördüğü bu duruma karşı ayakta durabileceği bir kaynak kalmadığı için yaşamından feragat etmeyi yeğlemektedir. Evin geçimini sağlayan baba figürü olduğu için anne figürü evde pasif bir konuma gelerek kızının eğitim hayatını koruyamamış ve baba figürüne karşı çıkamamıştır.

iii) KÜLTÜR ÇATIŞMASI

Kültür çatışması genellikle farklı aile düzenlerinde yetişmiş bireylerin arasında gerçekleşen tartışmalar olarak değerlendirilir, anne ve kızların arasında da bu çatışma mevcut olabilmektedir. Öykülerde sıklıkla anneleri tarafından ötekileştirilen, kendileri gibi olması istenen, ancak olamayan kız çocukları konu edilmektedir. “Piyano Çalabilmek” ve “Sabah Eskimişliğin” adlı öykülerin her ikisinde de anne figürü zengin bir yaşam sürerken evlenmesiyle birlikte sosyal statü kaybına uğrar ve yoksul bir hayat sürmeye başlar. Bu nedenle kuşak çatışmasının temelindeki en büyük etken anne figürünün bu yoksul hayata uyum sağlayamaması ve bu nedenle kız çocuklarına karşı sevgisiz tutumlarıdır.

“Piyano Çalabilmek” adlı öyküde üst kesimden zengin bir ailenin kızı olan Müberra evliliğiyle birlikte yoksul bir hayata geçiş yapmış, toplumsal statüsü düşmüştür. Kızı ve Müberra arasındaki çatışmanın en büyük nedeni aniden değişen maddi durumudur. Odak figür geçmişle bağını koparamayarak, eski zengin yaşamına özlem duymaktadır. “*Ben şehirliyim. Babanla evleneceğim kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Varlık, onur görmüş konakların kızıydım.*” (Füruzan, 34). Şehirli olmayan ikinci kocasını kendisine uygun görmeyerek onu “dağlı” olarak adlandıran Müberra için şehir kavramı varlığı simgelemektedir. Bu nedenle kocasına ve babasına yani dağlılara benzeyen kızına uzaktır. Uzak olduğu için kızıyla ilişkisi sevgi üzerine kurulu olmayarak kızına karşı sevgisiz bir tutum sergiler.

Dağlı olarak adlandırdığı kocasıyla yaptığı evlilikle maddi durumu değişmiştir. İçinde bulunduğu hayat standartlarından hoşnut olmayan Müberra, yitirdiği hayat standartlarına özlem duymaktadır. Anne, sürekli kızıyla konuşmakta ve ona geçmişinden söz etmektedir. Annesinin anlattığı anılar kızına çok uzak gelmektedir ve

bu nedenle annesini anlayamamaktadır, bu da yetiştikleri farklı ortamlardan ötürüdür. Kız ve anne figürü arasındaki farklılıklar, yaşadıkları yaşam standartlarının farklı olması, kızın annesiyle arasında bir kopukluk olmasına, annesini yabancılaştırmasına neden olmaktadır. Bu yabancılaştırmanın en büyük etkeni de annesinin sürekli sözünü ettiği piyano olgusudur.

Annesinin yanında değilken ya da sadece babasıyla birlikteyken kendini alışık olduğu çevrede bulan kız burada rahat eder; babasının arkadaşı Kozma'nın yanı sıra kendini en güvende hissettiği yerlerden biridir. "*Annemin hiç dönülmeyecek kadar uzak bir yerde olduğunu düşündüm. Sanki anlattığı karışık bilinmez şeylerle o da çekip gitmişti. Çok acıdım ona.*" (Füruzan, 37) Her ne kadar annesinin yanında rahat hissetmese de ona karşı bir nefret duygusu beslemez. İçinde buldukları yaşam standartlarını kabullenemeyen, geçmişi bırakamayan bir tavır sergilediği, kendini kızına yabancılaştırdığı için kızını ona acır.

Aralarındaki sınıf farklılıklarından ötürü birbirlerine yabancılaşan anne-kız figürlerinin, şehirli ve dağlı benzetmeleriyle aralarındaki çatışma belirtilmektedir. "*Sende kibarlığa özeni yok ki. Ne de olsa kandır çeker. Dağlılara benzeyip çıktın.*" (Füruzan, 36). Toplumsal statü açısından aynı düzeyde olmalarına karşın kendini varlıklı bir üst sınıf, kızını ise yoksul bir alt sınıf olarak görmektedir. Müberra yaşamak istediği varlıklı hayattaki bireylerin davranışlarıyla kızının davranışları aynı olmadığı için ondan uzaklaşır ve ona karşı sevgisiz, ilgisiz bir tavır sergiler. Kızının da onu yabancı olarak görmesi kendisinin bu yaşama bağlı kalmasını engelleyerek geçmişi daha çok özlemesine neden olur.

Kadıköy'de doğmak Müberra için üst sınıfa ait olmayı simgeler. Kızının da üst sınıfa ait tavırlar sergilemesini isterken, onun babasının davranış biçimlerini alması ve alt

seviyedeki bir yaşamda daha mutlu hissetmesi, Müberra'nın hayat standartlarından mutsuz olmasına neden olur. Böylece iki farklı tarzda, farklı sınıflarda yetişmiş anne-kız figürlerinin arasındaki çatışma ortaya konmuş olur.

“-Anne, yarın babam beni Kozma'ya götürür mü? -Yarın Kadıköy'dekilere gideriz belki, dedi. Hem sen burada doğmadın, Kadıköy'de doğdun. - Biliyorum. Yarın Kozma'nın oraya gitmek istiyorum. Kadıköy'e gitmek istemiyorum. -Sen de beni sevmiyorsun, dedi annem, ben talihsiz bir kadınıam...” (Füruzan, 41)

Kızının onu sevmediğini düşünen anne figürü kızından sevgi beklentisi içindedir fakat o da kendi kızına karşı sevgisiz tutum takınmaktadır. Üst sınıftan biri gibi davranmasını isteyerek bu şekilde bir sevgi bekleyen anne beklediği davranış şeklini kızından göremeyince kendisini sevmediğini düşünmektedir.

“Sabah Eskimişliğin” adlı öyküde ise yine zengin bir ailenin kızının evliliğiyle birlikte sosyal sınıfı değişmiştir. Anne figürüne benzemeyen kızı, annesi tarafından bu nedenle devamlı eleştirilir. *“Benim kimseye ihtiyacım yok, kan içerim kızılılık şerbeti içtim derim, ama sen öyle misin ya, yok seni sanki sokaktan aldım, Allah için söyle bendeki kadınlık, tutum nerde; kızım mal kıymeti bilmeyen, insan kıymeti de bilmez.”* (Füruzan, 10) Kızını sokaktan alınmış bir çocuk olarak görerek kendine bu derecede yabancı gören anne onu ötekileştirerek kendinden uzaklaştırır. Anne figürü yitirdiği sosyal statüye rağmen bunu kabullenmek istememektedir; hala varlıklı bir biçimde yaşıyormuş gibi bir portre çizmektedir. Fakat kızının maddi durumları iyiymiş gibi davranmaması, gerçeklerin, şu anın koşullarında yaşaması annenin kızından uzaklaşma nedenidir.

Kendisi gibi üst sınıf davranışlarına sahip bir kız yetiştirmek isteyen anne figürü, kızı kendisine benzemeyince istediklerini yaptırabilmek için katı ve dominant bir anneye dönüşmüştür. “*Annem, kambur durma, diyor; tırnaklarını kemirme, oğlanlarla sucunun orada top oynama, kazık kadar kız oldun.*” (Füruzan, 12) Kızı kendisine benzemeyince sert bir biçimde kızını eleştirerek onu değiştirmeye çalışan anne karşısında kız, annesi tarafından kendisine sevgi ve ilgi gösterilmediğini hissetmektedir. Anne ve kızın tek iletişimi eleştiriler ve yasaklamalar üzerinedir.

“Piyano Çalabilmek” adlı öyküde anne figürünün geçmiş, zengin yaşamının sembolü piyanoyken, bu öyküde ududur. Annenin eski yaşamından bir parça olan ud, onun için çok değerlidir; kendisinin hala üst sınıfa ait olduğunu hatırlatır ona. Bu denli değerli bir sembolle kızının oynamasına kızar, çünkü alt sınıf davranışları sergileyen kızının udun üst sınıf özelliğini yok edeceğinden endişelenir. Udu da giderse annenin kendini hala varlıklı ve saygın hissedecek herhangi bir dayanağı kalmaz. “*Udumun akordu bozuluyor, diye bağıyor annem, oynama kız geliyorum yanına. Taşlığın boşluğuna terlik teki fırlıyor.*” (Füruzan, 11) Uduna karşı tutumu kızına karşı tutumundan daha ilgili olduğu için, sınıfın annenin özünde daha değerli olduğu anlaşılır.

Hem okulda giydiği yoksulluğu simgeleyen takunyalar nedeniyle hem ev ortamında annesi gibi olmaması nedeniyle insanlar tarafından dışlanan kız, ancak çocukluk anılarında annesiyle bir bağ kurabilmiştir. “*Anne, hani beni küçükken yıkadığın o ak sabunlar nerede?..*” (Füruzan, 12) Kız ve anne figürleri arasındaki çatışmanın ve zıtlığın temel nedeni yetiştikleri farklı ortam ve kendilerini içinde hissettikleri sınıftır. Anne yaptır boyunca kızının kendisine benzemesini, kendisi gibi davranmasını ister ve onu katı bir şekilde kısıtlayarak, hayalindeki kişi olması için zorlar.

III. SONUÇ

Füruzan'ın teze kaynaklık eden “Parasız Yatılı” adlı yapıtının içinde bulunan “Nehir”, “Taşralı”, ”Piyano Çalabilmek”, “Parasız Yatılı”, “Sabah Eskimişliğin” ve “Özgürlük Atları” adlı öykülerinde figürler arasındaki etkileşime bağlı olarak toplumsal sorunlar ve Anadolu gerçeği yansıtılır.

“Parasız Yatılı” adlı öyküde babasını kaybettikten sonra maddi sıkıntılar yaşamaya başlayan bir anne-kız ve beraberinde yoksullukları nedeniyle gelen eğitim sorunu yaşayan bir kız çocuğu konu edilmiştir. Kızının parasız yatılı sınavına girerek eğitim görmesini isteyen anne böylece yoksul hayatlarından kurtularak daha üst bir sınıfa geçmenin hayalini kurmaktadır. “Taşralı” adlı öyküde babası aşırı derecede alkol kullanan ve varlıklı bir adam olmayan kızın daha sonra, babasının ölümüyle, üniversitede yoksul olduğu için güçlüklerle okuyacak olması anlatılmaktadır. “Nehir” adlı öyküde yoksul olan kardeşini kendinden yaşça büyük bir ağaya uygun görerek onu kendini beğendirmesi için uğraşarak sınıf atlamak isteyen bir abla işlenmiştir. Maddi imkansızlıklar çeken kız çocukları için eğitim görmek; ilkokulu bitirebilmek, parasız yatılı okumak, üniversiteye gidebilmek bir hayli zordur. “Özgürlük Atları” adlı öyküde de üvey kızının sınıfta kalacağını bahane ederek onu okutmak istemeyen bir üvey baba söz konusudur. “Sabah Eskimişliğin” ve “Piyano Çalabilmek” adlı iki öyküde ise yetiştikleri ortam nedeniyle kültür çatışması yaşayan anne-kız figürleri verilmiştir. Annenin zengin bir hayat sürerken daha sonra yaptığı evlilikle yoksullaşması bu nedenle de kızıyla ilişkisinde yabancılaşmış ve sevgisizleşmiş bir tavır sergilemesine neden olur.

İncelenen tüm öykülerde yoksulluk sorunsalı kız çocukları üzerinden işlenmiş, onlara isim verilmeden sadece “küçük kız” denilmiştir. Bu kavramla birlikte küçük kızlar

tek bir öykü figürü olarak değil toplumun bütünündeki küçük kızlar olarak algılatılmak istenmiştir. Eğitim göremeyen, annesiyle arasında çatışma yaşayan, yoksulluğu ve sınıf farkı nedeniyle ezilen, isimsiz kızlar aracılığıyla Anadolu gerçekliğine dair bir gönderme yapılmıştır.

Öykülere bütüncül olarak bakıldığında yoksulluk, eğitim ve anne-kız aracılığıyla kültür çatışması sorunsalına vurgu yapılarak toplumsal düzene yönelik eleştirel bir bakış açısı ortaya konmuştur.

IV. KAYNAKÇA

Füruzan. *Parasız Yatılı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996